

WIJS MET WORMEN !

Winter

Wees alert op groeivertraging en diarree (Teladorsagia en Trichostrongylus)
Bepaal EPGs in mest van 1-jarige lammeren

Maak tijdig een beweidingsplan voor het komende jaar!
Start schoon en weid iedere 2 weken om naar een schoon perceel

Weid alleen om naar schone percelen met voldoende graslengte

Lente

Bepaal EPGs in mest van de oaien op stal
Als moet worden ontwormd: check via mest-onderzoek of het middel nog werkt

Herfst

Bepaal regelmatig EPGs in mest van lammeren. Let op groeivertraging en diarree (diverse wormsoorten)

Wees alert op Nematodirus bij lammeren: diarree, vaak nog geen eitjes in mest

Wees alert bij aankoop van fokdieren!
Check de resistentiestatus; houd een quarantaineperiode aan

Bepaal regelmatig EPGs in mest van lammeren
Wees alert op verschijnselen van bloedarmoede (Haemonchus)

Zomer

Creëer of realiseer schone percelen voor de lammeren. De oaien kunnen terug naar al eerder gebruikte percelen.

WIJS MET WORMEN !

Winter

Houd de inmiddels ca. 1-jarige lammeren in de gaten:

- Let op: diarree/vieze achterhand
- In mestonderzoek kunnen EPGs wel oplopen tot ca. 1000 bij deze lammeren
- Wormeieren zijn meestal afkomstig van *Trichostrongylus* en/of *Teladorsagia*
- Klinische verschijnselen *Trichostrongylus* en *Teladorsagia*: groeivertraging en (soms) diarree

Herfst

Gedurende de herfst kan een mix van worminfecties zoals genoemd bij lente, zomer en winter voor problemen zorgen:

- *Haemonchus*
- *Trichostrongylus*
- *Teladorsagia*
- *Nematodirus* (niet eerder besmette lammeren)

Wees alert bij aankoop van fokdieren!

Vraag na: welke ontwormmiddelen zijn toegepast, waar is (mogelijk) al resistentie tegen. Zet de aangekochte dieren in quarantaine, bepaal EPGs in mest. Bij hoge EPGs: bepaal welk middel wordt ingezet, ook op basis van de herkomstinformatie. Controleer na 10 dagen via mestonderzoek of de behandeling effectief is geweest en voeg het dier dan pas toe aan uw koppel.

Maak tijdig een beweidingsplan voor het komende jaar!
Start schoon en weid iedere 2 weken om naar een schoon perceel

- Een schoon perceel betekent:
- Minimaal 3 maanden (*Haemonchus*) of 5 maanden (andere wormsoorten) geen ooien of lammeren op gelopen
 - Ooien en lammeren niet uitscharen op dezelfde startpercelen als vorig jaar (i.v.m. *Nematodirus*)

Omweiden alleen naar schone percelen met voldoende graslengte

↓
Vuistregel graslengte:
1^e dag op nieuw perceel 8-10 cm;
laatste dag niet onder de 6 cm

Lente

Let op melkgevende ooien:

- Geen klinische verschijnselen
- In mest variëren EPGs van 0 tot >6000
- Wormeieren aanwezig van *Haemonchus*, *Trichostrongylus* en *Teladorsagia*

Deze ooien deponeren de eieren op de weide → infectiebron voor zuigende lammeren!

Wees alert op *Nematodirus* bij de lammeren:

- Vaak waterdunne diarree, enorme dorst, soms massale sterfte, later groeivertraging
- Schade door onvolwassen larven in de darm, dus al vóór eieren in de mest te zien zijn

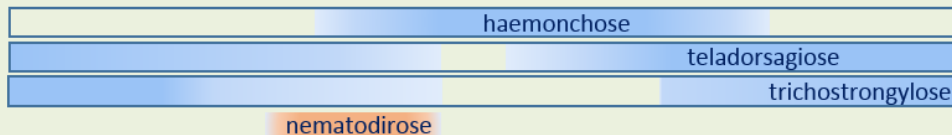
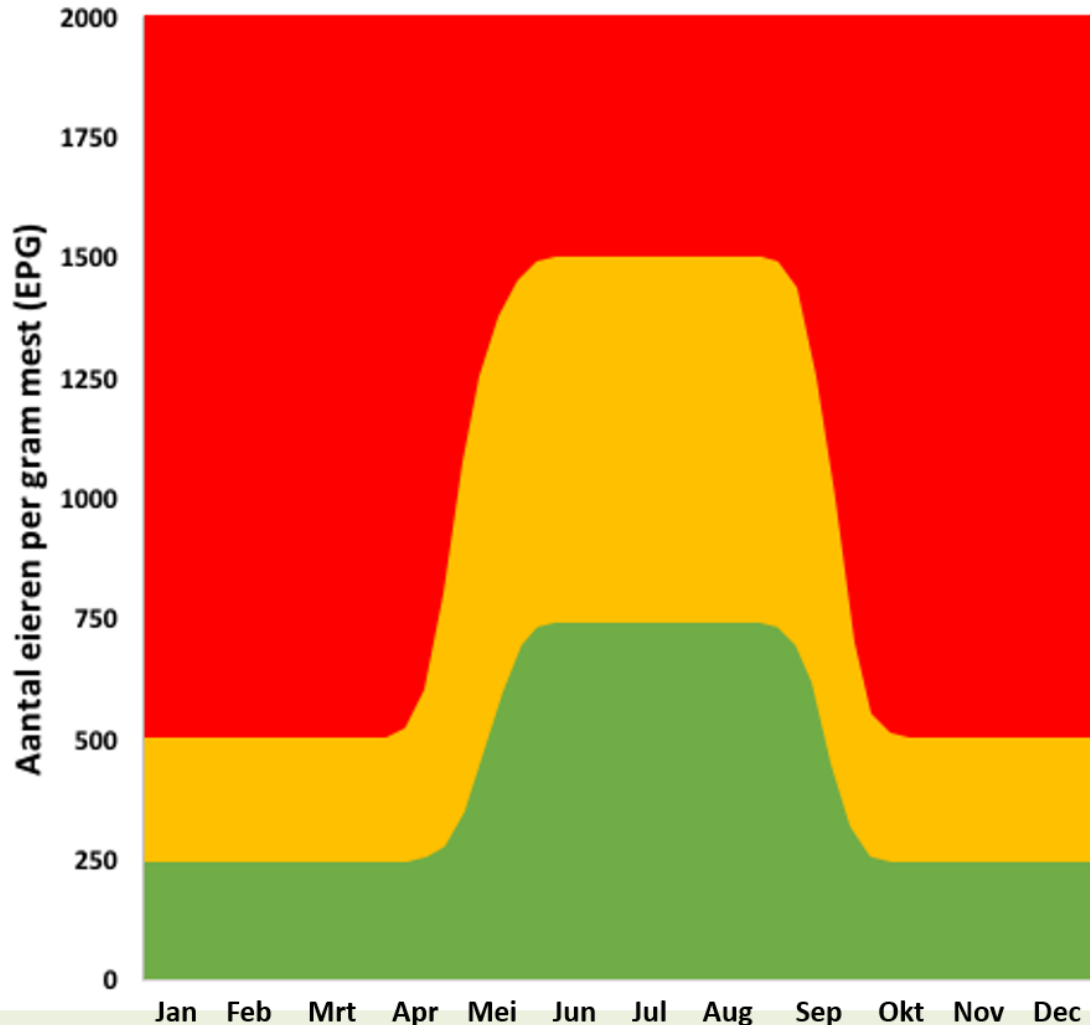
Creëer en/of realiseer schone percelen voor de lammeren. De ooien kunnen terug naar al eerder gebruikte percelen.

Zomer

Let vooral op de lammeren en op ooien met minder weerstand:

- Klinische verschijnselen van bloedarmoede: bleke slijmvliezen (bloedarmoede), sterfte, geen diarree en later verminderde groei
- Klinische verschijnselen bij lammeren gaan gepaard met EPGs van >2000
- Wormeieren die je vindt zijn met name van *Haemonchus* (rode lebmaagworm)

BEWUST wel/niet BEHANDELEN

LET OP: voor Nematodirus geen EPG-norm; de schade ontstaat door grote aantallen larven in de darm, al vóórdat er eieren worden gezien in de mest!

Grafiek Perioden waarin *haemonchus*, *teladorsagia* en *trichostrongylus* tot problemen kunnen leiden; met bijbehorende EPG-indicatiewaarden voor wel/niet ontwormen

Instructie voor gebruik van de grafiek

Neem de EPG-uitslag van het mestonderzoek.

Kijk bij de betreffende maand van het jaar en lees af of de uitslag in het groene, oranje of rode gebied valt.

Rood = ontwormen is aangeraden

Oranje = wees extra alert op stijgende EPGs en symptomen van wormproblemen, zodat u tijdig kunt ingrijpen als dat nodig is

Groen = normale waarde, niet ontwormen

BEWUST wel/niet BEHANDELEN

Check tijdig of een wormmiddel nog werkzaam is op uw bedrijf ...

door EPGs in mest te (laten) bepalen vóór en 10 dagen ná behandelen!

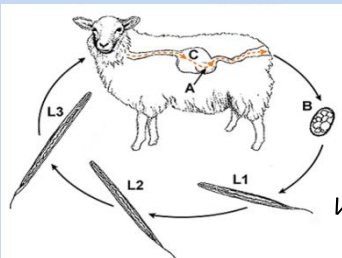
U kunt veilig resistentie testen bij ooiën na aflammeren en ten minste 14 dagen voor ze naar buiten gaan

Tegen alle middelen bestaat wel in enige mate resistentie, met oxfendazole en ivermectines als koplopers
Niet alle middelen pakken alle larvenstadia aan: raadpleeg uw dierenarts!

Als een dier met een hoge eitelling het goed doet qua gezondheid en productie, is ontwormen vaak niet nodig!

Van L3-larve tot volwassen worm in gastheer: ca. 3 weken

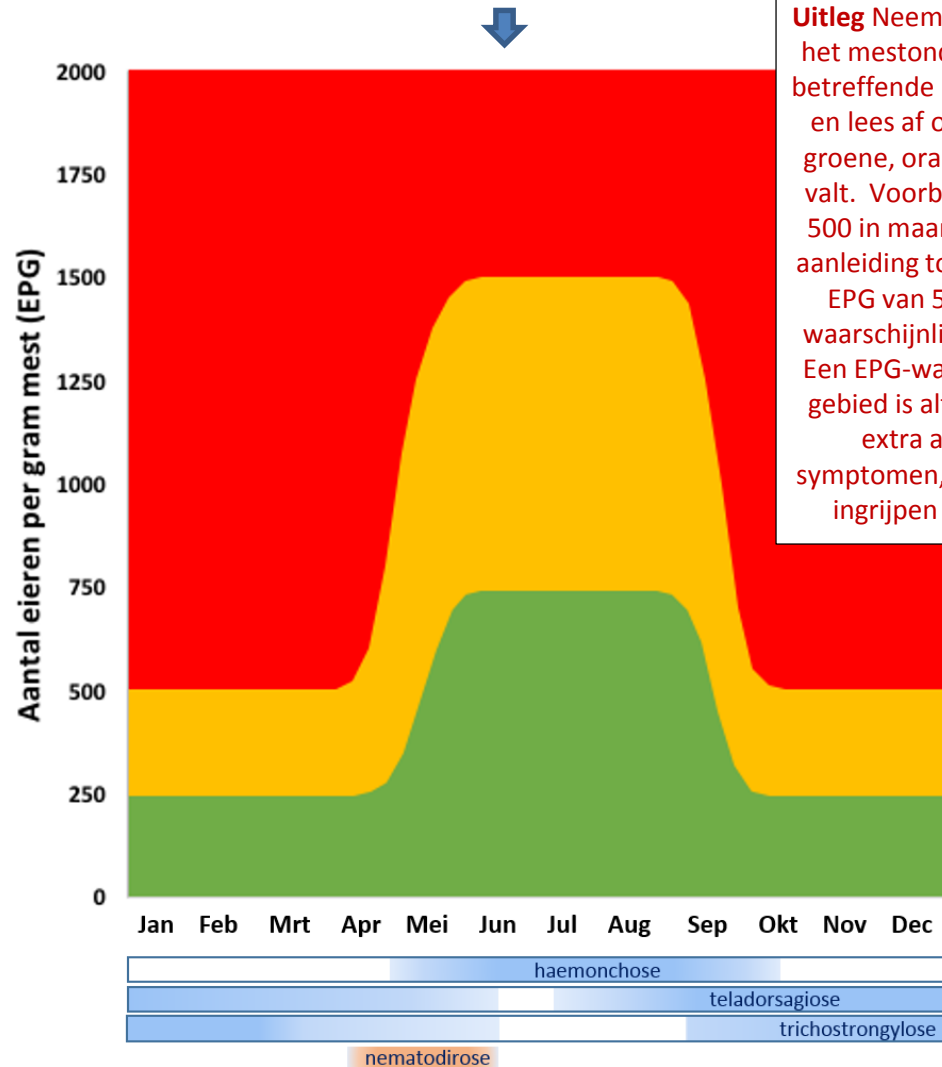
Cyclus meeste wormsoorten

Van ei tot L3-larve: kan in 2-3 weken

Afwijkende cyclus *Nematodirus battus* !

Ontwikkeling tot L3-larve in het ei! Eieren kunnen lang overleven op het land. Voor uitkomst ei is koudeperiode nodig, gevolgd door temperaturen van 10 graden of meer → daarom risico op massale uitkomst in het voorjaar!

Perioden waarin *haemonchus*, *teladorsagia* en *trichostrongylus* tot problemen kunnen leiden; met bijbehorende EPG-indicatiewaarden voor wel/niet ontwormen.

Uitleg Neem de EPG-uitslag van het mestonderzoek. Kijk bij de betreffende maand van het jaar en lees af of de uitslag in het groene, oranje of rode gebied valt. Voorbeeld: een EPG van 500 in maart is hoog en geeft aanleiding tot ontwormen, een EPG van 500 in juli is laag, waarschijnlijk geen probleem. Een EPG-waarde in het oranje gebied is altijd aanleiding om extra alert te zijn op symptomen, zodat u tijdig kunt ingrijpen als dat nodig is!

LET OP: bij *Nematodirus* geen EPG-norm; de schade ontstaat door grote aantallen larven in de darm, al vóórdát er eieren worden gezien in de mest!